

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»
XVIII Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XVIII Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»**

**PROCEEDINGS
of the XVIII International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»**

**2023
Астана**

УДК 001+37
ББК 72+74
G99

«GYLYM JÁNE BILIM – 2023» студенттер мен жас ғалымдардың XVIII Халықаралық ғылыми конференциясы = XVIII Международная научная конференция студентов и молодых ученых «GYLYM JÁNE BILIM – 2023» = The XVIII International Scientific Conference for students and young scholars «GYLYM JÁNE BILIM – 2023». – Астана: – 6865 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.

ISBN 978-601-337-871-8

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001+37
ББК 72+74

ISBN 978-601-337-871-8

**©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2023**

8. Завалко Н.А., Нургалиева С.А., Бокаев Б.Н. Педагогическое сопровождение адаптации оралманов в образовательном пространстве Казахстана: Монография. Алматы, «Кітап» 2010.-160с.
9. Алтынбекова О.Б. Влияние репатриации оралманов на языковую ситуацию в Казахстане // Материалы III Международной научно-практической конференции «Языковая политика и социально-правовые аспекты адаптации мигрантов: проблемы, реализация, перспектива» - Тюмень (Россия), 2010.С. 10-14.
10. Актуальные проблемы адаптации и интеграции репатриантов // Материалы международной научно-практической конференции. Астана 2017.С.6-7.

УДК 364 044

ОТБАСЫМЕН ӘЛЕУМЕТТІК ЖҰМЫСТАҒЫ КІТАПТЕРАПИЯ ТЕХНОЛОГИЯСЫ

Илесбекова Ж.Ә., Досмурзаева Д.О.

zhansaya_ilesbek@mail.ru, dosmurzayeva.do@gmail.com

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ Әлеуметтік ғылымдар факультеті, «Әлеуметтік жұмыс» мамандығының 4 курс студенті, Астана, Қазақстан
Ғылыми жетекші: Д.О.Досмурзаева

Отбасымен әлеуметтік жұмыстағы кітаптерапия технологиясы-кітаптардың көмегімен отбасы мүшелерінің әлеуметтік мәселелерін шешуде терапия ретінде қолданылады. Кітаптар мен әдеби шығармалар адамның мәселені қабылдауына, және осыған байланысты қиын өмірлік жағдайдан шығуға көмектеседі. Платоннан бастап, кітап қиын өмірлік жағдайға көмектесудің керемет құралы деп саналды. Отбасы мүшелері әдеби шығармаларды оқу арқылы өздерін кейіпкерлер негізінде тануға және олардың мәселелік тәжірибесімен сәйкестендіруге, мүмкіндік алады. Отбасы әрқашан әлеуметтік жұмыс тәжірибесінің үлгілері үшін негізгі компонент болды. Ғалымдардың теорияларын оқу мен зерттеу нәтижесінде отбасы мүшелерінің қиын өмірлік жағдайларын талдауға әдебиеттер ұсыну арқылы мәселелерден шығу жолдарын қарастырамыз.

Кітаптерапия термині (грек тілінен аударғанда «библио» - кітап, «терапия» - емдеу) кітаппен емдеу немесе кітаппен емдеуді білдіреді. Бұл сөз ғылыми тұжырымдама ретінде алғаш рет 1916 жылы АҚШ-та ауруханалық кітапханалар қауымдастығында ұсынылды. Аджаяның, Кларк, Линч және Дебардың пікірінше, кітаптарды психикалық ауруға шалдыққан адамдарды емдеуде қолдану біздің эрамызға дейінгі 300 жылдан басталады [1]. XIX ғасырда шетелде жүйелі даму басталды және библиотерапия бойынша зерттеулер жүргізілді. Библиотерапияның ғылым ретінде дамуына Зигмунд Фрейдтің, В.М.Бехтерев, психотерапевт К.И.Платоновтың жүргізген зерттеулері әсер етті. Библиотерапияның дамуына әр түрлі елдердің ғалымдары елеулі үлес қосты [2].

Библиотерапия саласындағы зерттеулер адамдарға әдебиеттің құндылығы және оның күнделікті өмірі мен күнделікті тәжірибесіне қалай әсер ететіні туралы білім берудің пайдасын тигізеді. Әлеуметтік жұмыстағы кітаптерапия технологиясының теориясын зерттеу, бұл терапияның отбасы мүшелерінің қиын өмірлік жағдайдан шығуына көмектесуде әлеуметтік жұмыстағы терапиялардың жаңа перспективаларының дамуына үлесін қосады. Авторлардың еңбектерінде кітаптерапия теориясы әлеуметтік ғылымдар салалары негізінде баяндалған тұжырымдар, отбасы мүшелерімен әлеуметтік жұмыс үшін құнды деректер болып табылады. Технологияның теориялық аспектілері қазіргі уақыттағы ерекше баласы бар ата-аналардың, әлеуметтік мәселесін қолға алу мен оларға көрсетілетін қызметтер аясында кітаптерапия технологиясының маңыздылығын айқындай алады.

Әлеуметтік жұмыстағы кітаптерапия технологиясы, отбасы мүшелерінің әлеуметтік және психологиялық қиын өмірлік жағдайларын шешудің үздік тәжірибелерінде маңызды

рөлге ие. Қиын өмірлік жағдайдағы адамдар мәселелік жағдайдан шығуда, әлеуметтік қызметкерлер клиенттерге осы мақсатқа жету жолдарын анықтауға көмектесуде кітаптерапияның мүмкіндіктерін ұсына алады. Әлеуметтік қызметкерлер, кітаптерапия технологиясының әдістері қолданылуында, осы технологияны ұйымдастыруда маңызды рөл атқарды.

Кітаптерапия технологиясы - қазіргі уақытта әлеуметтік топтармен жұмыс істеудің, ұтымды нәтижелерге жетудегі, әлеуметтік тәуекелдердің алдын алуда, әлеуметтік жұмыстың жаңа технологиясы ретінде қолға алынған. Бұл технология зерттеуді, ұйымдастыруды талап етеді. Отбасы әрқашан әлеуметтік жұмыс тәжірибесінің үлгілері үшін негізгі компонент болды. Ерекше баласы бар ата-аналардың мәселені қабылдауы мен психологиялық-эмоциональды саулығына оң әсер беруі үшін кітаптерапия технологиясын қолдану тиімді болады. Жаңа технология ретінде әлеуметтік жұмыскерлер мен ата-аналар өз тәжірибелерінде әдебиеттердегі мәселелік жағдайларды оқу және салыстыру талдай отырып, әлеуметтік мәселеге көзқарасы мен шығу жолдарын ұсына аламыз. Әлеуметтік жұмыстағы кітаптерапия технологиясының қолданылу мақсаттарын атап өтуге болады.

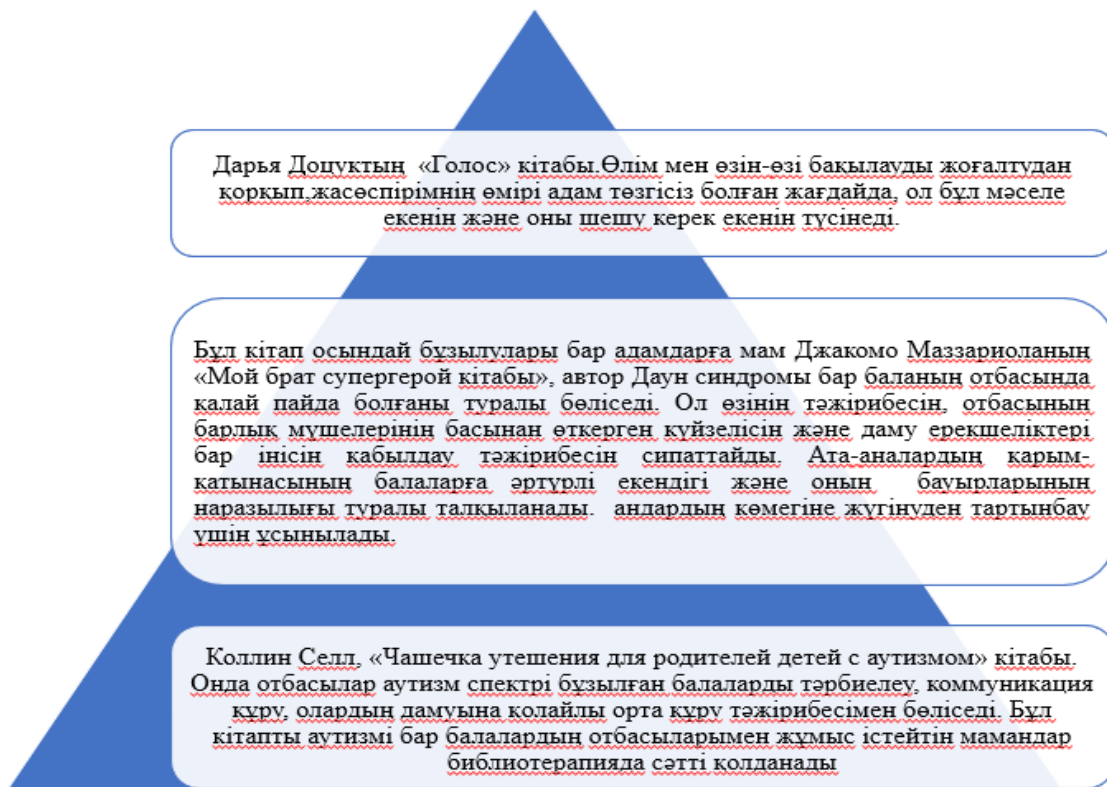
1 Сурет. Әлеуметтік жұмыстағы кітаптерапия технологиясының қолданылу мақсаттары

Әдеби шығарманы оқи отырып, адам ұқсас проблемасы бар кейіпкерді анықтай алады және осылайша өзінің мотивтерін, ойларын, сезімдерін түсінуді тереңдете алады. Кітапта сипатталған қақтығыстар және кейіпкердің эмоционалды реакциясы мәселенің мәнін анықтауға көмектеседі. Кітап терапиясы қорқыныш, кінә немесе ұят салдарынан басқаша талқыланбайтын мәселе туралы пікірталасты ынталандырады. Оқу сонымен қатар адамдарға кездескен мәселеге қатысты өз сезімдерін білдіруге көмектесетін құрал ретінде қолданылады. Кітап терапиясы қоғамның тәуекел тобындағы немесе өмірлік қиын жағдайға тап болған адамдарға деген көзқарасының өзгеруіне оң әсер етуі мүмкін. Соңында, егер олар кітапта басты кейіпкердің осындай қиындықтарды жеңуінің сәтті мысалдарын тапқан жағдайда, кітаптерапиясы адамдарға проблемаға қарсы тұруға көмектесудің пайдалы құралы болады [3].

Отбасы мүшелерінің мәселелерді қабылдауында түсінуінде әлеуметтік жұмыста көптеген технология түрлері қолданылады. Кітаптерапия технологиясы ерекше баласы бар отбасылар үшін жаңа технология ретінде танылып келе жатыр. Ата-аналардың ерекше балаларын қабылдауында, олармен жұмыс істеуде кітаптерапия технологиясының ерекше аспектілері орындалады. Ментальды көмекке мұқтаж бала тәрбиесіндегі ата-аналар әлеуметтік мәселенің алдын алу мен одан шығу мүмкіндіктері негізінде, әдебиеттер мазмұнымен танысып, кейіпкерлердің өмірлік жағдайларын оқу және салыстыру, талдау арқылы отбасы мүшелерінің әлеуметтік мәселелерін жеңілдетудің ерекше тиімді жақтарын ұғына алады. Кітаптерапия технологиясының қолданылу мүмкіндіктері, ерекше баласы бар отбасыларға психологиялық тұрақтылық, эмоциональды жағымды әсер бере отырып, отбасы мүшелеріне тән әлеуметтік қиын өмірлік мәселелердің оң нәтиже табуында үздік тәжірибеге ие болу мүмкіндігі бар.

Отбасылық кітапхана аясында негізгі терапевтік мақсаттарға қол жеткізу ата - ана мен баланың өзара әрекеттесуінің ерекшеліктеріне, тәрбие процесіндегі ережелер мен шектеулердің рөліне, ересек балаға деген құрметтің маңыздылығына, оның өз тәжірибесін алу құқығына байланысты тақырыптарды топтық талқылау арқылы жүзеге асырылады. Бұл тақырыптарға жүгіну «Велд» Р.Бредбери, М.Горькийдің «Нунча» және т.б. сияқты шығармаларды қолдану арқылы жүзеге асырылады.

Отбасылармен кітаптерапиялық әлеуметтік жұмыс - бұл бала және -ата-ана қарым - қатынасы шеңберіндегі эмоционалды тәжірибенің егжей-тегжейлі дамуына, проблемалық жағдайлардағы мінез-құлық стратегияларының дұрыс қалыптасуына ықпал етеді. Қиын өмірлік жағдайдағы адамдарға арналған кітаптар адам басынан өткен өмірлік жағдайға сәйкес болуы керек. Кітап адамның эмоционалды жағдайын реттеу немесе оның белсенділігін ынталандыру немесе жағдайды басқа көзқараспен қарауға көмектесу үшін қолданылуы мүмкін. Мәтіндер жағдайды болдырмауға, психикаға төзбейтін қорқыныштармен күресуге көмектесуі керек. Ол үшін қара әзіл, қорқынышты әңгімелер және т. б. қолданылады. Мысалы, 2002 жылғы 11 қыркүйегінен кейін интернетте қара әзілге толы сайт пайда болды. Ұсынылған кітаптың күрделілік дәрежесі отбасы мүшелерінің даму деңгейіне сәйкес келуі керек. Библиотерапияның жеке нұсқасында келесі технология қолданылады. Әлеуметтік қызметкер әртүрлі қиын өмірлік жағдайларда оқуға арналған кітаптардың арнайы тізімін жасайды [4].

2 Сурет. Әлеуметтік жұмыстағы кітаптерапия технологиясының қолданылу мысалдары [5]

Кітаптерапияның терапевтік әсері оқу жағымсыз эмоцияларды оң эмоциялармен алмастырған кезде пайда болады. Библиотерапияны қолданатын адам оқылып, сол немесе басқа кітап туралы білуі керек. Әдебиеттерді ұсынған кезде науқастың физикалық және психикалық жағдайын да ескеру қажет. Барлық шығармалар, жанрлар мен авторлар библиотерапияға жарамайды. Мысалы, Қараңғы, депрессиялық, қайғылы мәтіндерді библиотерапияда қолдану қажет емес. Әр нақты оқырманның қабылдау ерекшеліктеріне сүйене отырып, жеке әдебиеттер тізімін жасау ұсынылады. Таңдаудың негізгі қағидасы-кітаптың кейіпкері өзінің бақытсыздығын немесе ауруын бөгде адамның көмегінсіз ж еңуге, туындаған қиындықтарды жеңуге міндетті [6].

Ғылыми әдебиеттердегі есептер кітаптерапияның белгілі бір артықшылықтарын көрсетеді, мүмкін басқа психологиялық емдеу әдістерінен жоғары емес, бірақ емдеудің артықшылықтарының бірі және оның кеңінен қол жетімді болуы мүмкін болғандықтан, библиотерапия COVID-тен зардап шеккендердің психикалық денсаулығы мен әлеуметтік мәселелермен күресуде қамқорлық жасауға көмектесетін мемлекеттік саясатты әзірлеу кезінде ескерілуі мүмкін. Пандемия-19, сондай-ақ дәрігерлер, медбикелер және басқа денсаулық сақтау мамандары COVID-19 пандемиясы кезінде медициналық қызметтердің шамадан тыс қанықтылығымен күресу үшін. Мазасыздық, депрессия және эмоциональды күйіп қалу сияқты аурулардың алдын алу үшін анықталуы және жүйелі түрде бағалануы қажет емдеу технологиялары туралы әлі де көптеген мәліметтер бар. Дегенмен, библиотерапияның ең көп таралған құралдарын қазіргі уақытта кітаптар мен осындай емдеу әдістерін енгізу механизмдері туралы ойлану керек. Бұл тұрғыда электронды кітаптар мен материалдар іске асырудың ең жақсы нұсқасы болар еді [7].

Отбасымен әлеуметтік жұмыстағы кітаптерапия технологиясын ұйымдастыруда, бірнеше әлеуметтік мәселеліктерді бегілеуге болады. Олар: белгілі бір мерзімде жазасын өтеп жатқан сотталушылар, қайта оналтуды талап ететін тұлғалар, экология менпандемиядан зардап шегушілер, мүмкіндігі шектеулі немесе ерекше баласы бар ата-аналар,

жасөспірімдер мен ересектердеқарттарда болатын элеуметтік және психологиялық қиындықтар болуы мүмкін. Элеуметтік жұмыста кітаптерапия технологиясын ЖИТС-нен кейінгі отбасы мүшелерінің қоғамда стигмалауға ұшырауы, өз-өзін жоғалту, қорқыныш сияқты эмоциональды жағдайын қолға алуда, сонымен қатар жаңа мекенге келген мигранттар мен босқындардың бейімделуіндегі мәселелік жағдайларында кітаптерапия технологиясының әдістемелерін мақсатты түрде қолдану маңызды.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Ajayi, N. A. Bibliotherapy in Health Care Delivery in Nigeria. Journal of Physical Education and Research, 3, (1997). 442-446 стр.
2. О.В.Глазунова – Библиотерапия: история, методика, практика. 2011. 1,2 беттер
3. Р.Оразова, «Руководство по книготерапии для модераторов групп самопомощи родителей детей с особенностями развития», 2021. 4 стр.
4. Дрешер Ю.Н. Проблемы потребностей, мотиваций и ценностных ориентаций личности в библиотерапии. 2007.
5. Как решить психологические проблемы через чтение книг — интервью Kazinform. 2021. <https://www.inform.kz/socialwork/3857137>
6. Санинский В.И., Возможности библиотерапии в диагностической и коррекционной работе. 2014. <https://moluch.ru/conf/ped/archive/104/5821/>
7. Frontiers in Public Health, Response to the COVID-19 Pandemic: Comparison of Strategies in Six Countries. 2021. <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpubh.2021.708496/full>

УДК 316.334.23

РОЛЬ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА В СЕМЕЙНОМ БИЗНЕСЕ

Исабаева Шынар Суиндиковна

chinara_isabaeva@mail.ru

Старший преподаватель кафедры социологии
Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева
Астана, Казахстан

Семейный бизнес как вид коммерческой деятельности является совершенно уникальным в динамике взаимодействий двух больших систем измерения между семьей и бизнесом. Отношения между системами определяет функции бизнес положения, который направлен на поддержание, воспроизводства, планирование и реализации стратегии. Данный вид бизнеса широко распространен в мировой экономике, более 60% всех фирм в большинстве стран классифицируется как семейные [1; с.29].

По всему миру семейные фирмы имеют перспективу «доминирования в экономической среде» [2; с.20]. В нем определены преимущества в построении отношении с клиентами и более широкими кругами заинтересованных лиц, обладающими характеристиками, связанные владением, с их управлением и контролированием семейной собственностью.

Сегодня на практике мы наблюдаем по данной проблеме в большинстве странах исследовательское поле набирает обороты, связанные проведением научных исследований, выпуском монографии, журналов, научных работ. Заинтересованность исследования семейного бизнеса принимают участие экономисты, социологи, политологи и психологи и другие. Среди зарубежных исследователей по вопросу развития семейного бизнеса отражены в работах: М. Вебера, Э. Дюркгейма, К. Маркса, Т. Парсонса, Р. Свэрберга, Г. Беккера, Д. Старка, Х. Уайта, Д.Круза, К. Суареса, Д. Крисмана, П. Шарма, М. Каригана,